

Populacijska i obiteljska politika u Republici Hrvatskoj - razvoj, značaj i demografski učinak

Stanković, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:962980>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Laura Stanković

**Populacijska i obiteljska politika u Republici
Hrvatskoj – razvoj, značaj i demografski učinak**

Završni rad

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Laura Stanković

**Populacijska i obiteljska politika u Republici
Hrvatskoj – razvoj, značaj i demografski učinak**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Monika Komušanac

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1.Uvod.....	1
2.Pojam i definicija populacijske i obiteljske politike	2
2.1.Teorijska određenja i razlikovanje populacijske i obiteljske politike	2
2.2.Klasifikacija populacijskih politika	4
2.3.Mjere i instrumenti provođenja populacijske i obiteljske politike	5
3.Strateški zakonodavni okvir i razvoj populacijske i obiteljske politike u Hrvatskoj.....	8
3.1.Nacionalni program demografskog razvitka Hrvatske 1997. godine	8
3.2.Nacionalna obiteljska politika Republike Hrvatske 2003. godine	9
3.3.Nacionalna populacijska politika Hrvatske 2006. godine.....	10
4.Demografski značaj i učinak mjera populacijske i obiteljske politike u Hrvatskoj.....	12
4.1.Primjeri provođenja demografskih mjera na regionalnoj razini.....	12
4.2.Primjeri provođenja demografskih mjera na regionalnoj razini – Grad Zagreb	13
4.3.Mjera „roditelj odgojitelj“.....	14
Zaključak	17
Sažetak.....	18
Popis literature	19

1.Uvod

Populacijska i obiteljska politika predstavljaju ključne aspekte socijalnih i demografskih politika koje imaju značajan utjecaj na društvo i obiteljski život. U svjetlu tih važnih pitanja, ovaj istraživački rad fokusira se na analizu, razumijevanje i procjenu različitih aspekata populacijske i obiteljske politike u Republici Hrvatskoj. U kontekstu Republike Hrvatske, istraživanje i analiza ovih politika igraju ključnu ulogu u razumijevanju njihove povijesti, svrhe i stvarnog utjecaja na društvo.

Ovim se radom nastoji pružiti dublji uvid u teorijske aspekte ovih politika, kao i njihovu praktičnu primjenu i učinak. Kroz proučavanje razvoja ovih politika u hrvatskom kontekstu, posebno Nacionalne obiteljske politike iz 2003. godine i Nacionalne populacijske politike iz 2006. godine, prikazat će se kako su se oblikovale i prilagođavale društvenim promjenama.

Osim toga, istražit će se i konkretne primjere mjera populacijske i obiteljske politike na regionalnoj razini, s posebnim naglaskom na Grad Zagreb, te će se analizirati naponi usmjereni prema demografskoj revitalizaciji na lokalnoj razini. Također, pojasnit će se mjere kao što je "roditelj odgojitelj" i njihov utjecaj na obiteljsku dinamiku i demografske trendove u Hrvatskoj.

Uzimajući u obzir složenost i duboki utjecaj populacijske i obiteljske politike na društvo, ovo istraživanje predstavlja temeljni korak u boljem razumijevanju njihove uloge i važnosti u Republici Hrvatskoj. Ova analiza ne samo da će rasvijetliti teorijske aspekte tih politika, već će također ponuditi konkretne uvide u njihovu praktičnu primjenu i stvarni doprinos društvenim i demografskim promjenama. Kroz pregled mjera poput "roditelj odgojitelj" i njihovog utjecaja na obiteljski život i demografske trendove, istraživanje će pružiti uvid u konkretne načine na koje populacijska i obiteljska politika oblikuju svakodnevni život građana Republike Hrvatske. Kroz ovu dubinsku analizu, cilj je osvijetliti kompleksnost i značaj ovih politika za društvo te dati doprinos boljem razumijevanju njihove svrhe i utjecaja na Republiku Hrvatsku.

Ciljevi ovoga rada su definirati i razlikovati populacijsku i obiteljsku politiku, odrediti klasifikaciju populacijske politike, opisati razvoj populacijske i obiteljske politike u Republici Hrvatskoj te prikazati demografski značaj i učinak mjera populacijske i obiteljske politike u Republici Hrvatskoj kroz određene primjere.

2. Pojam i definicija populacijske i obiteljske politike

2.1. Teorijska određenja i razlikovanje populacijske i obiteljske politike

Istraživanje Milinkovića (1996, 99) prikazalo je kako se interes društva za demografski razvoj pojavljuje, u zapadnoj civilizaciji, već u antičko doba jer su već tada antički mislioci uočili da demografski pritisak izaziva razne političke antagonizme i remeti skladan razvitak društva, a te su spoznaje, između ostalog, potaknule teoriju i praksu populacijske politike.¹ Populacijska politika često je osjetljiva tema jer utječe na osobne i obiteljske odluke te može imati široke društvene i ekonomske posljedice. Učinkovita populacijska politika zahtijeva pažljivo uravnoteživanje različitih faktora i potreba kako bi se postigao održiv i uravnotežen razvoj društva stoga je ovo jedna od tema koje se proučavaju dugi vremenski period. Do definiranja populacijske politike dovela su razmišljanja, ali i odgovarajuće prakse kojima se nastojalo utjecati na demografski razvitak pojedine zemlje.

Često se za populacijsku i obiteljsku politiku misli da su sinonimi, pa se u skladu s time tako i koriste. „Etimologijski, populacijska politika označava svjesno društveno usmjeravanje razvoja ljudske populacije u njegovu kvantitativnom i kvalitativnom smislu, što bi trebalo biti usklađeno s najvišim društvenim ciljevima te s primjenom odgovarajućih mjera po načelu njihove dobrovoljnosti.“ (Milinković, 1996, 100). Populacijska politika označava koncept koji teži kvantitativnoj promjeni narušenog društvenog razvoja populacije. „Populacijska je politika konzistentan skup mjera kojima društvena zajednica nastoji postići određene demografske ciljeve“ (Milinković, 1996, 103). Njezini su ciljevi djelovati na demografske procese, postignuti određeno kretanje stanovništva koje mora biti usklađeno s već postojećim socijalnim, ekonomskim i političkim ciljevima te je usmjerena na razvoj ljudske populacije. Populacijska se politika pokušava ostvariti preko izabраниh društvenih mjera i svih gore navedenih ciljeva. Svojim mjerama nastoji također utjecati na razna područja ljudske djelatnosti. „Ciljevi i modeli populacijske politike u različitim zemljama ili u istoj zemlji u različitim razdobljima mogu biti potpuno različiti“ (Milinković, 1996, 104). Modeli populacijske politike ovise o društveno – političkom sustavu pojedine zemlje te o društvenoj i državnoj potpori, ali i materijalnoj stimulaciji. Milinković navodi (1996, 105) kako su neke od osnovnih mjera populacijske politike obiteljskog karaktera one koje su po svojim učincima pronatalitetnog karaktera, kao što su: dječji dodaci, porezne olakšice, plaćeni i neplaćeni roditeljski dopust, materijalna pomoć prilikom rođenja djeteta, subvencija vrtića i jaslica, zdravstvena zaštita djece i sl.

¹ Milinković, 1996, 99.

Republika Hrvatska ima definiranu eksplicitnu populacijsku politiku (Milinković, 1996, 99) s ciljem da se i danas, ali i u budućnosti odgovarajućim sredstvima djeluje na natalitet, migracije i teritorijalni razmještaj stanovništva. Eksplicitna se populacijska politika odnosi na javno izražene i formalno usvojene političke mjere i strategije koje se namjerno fokusiraju na upravljanje veličinom, strukturom i dinamikom populacije unutar neke države ili regije. Ona često zahtijeva donošenje zakona, uredbi ili službenih planova te transparentnost u komunikaciji prema javnosti. U Republici Hrvatskoj je dulje vrijeme postojala potreba za definiranjem populacijske politike kojom bi se zaustavili negativni trendovi u kretanju stanovništva, posebice nakon Domovinskog rata čije su posljedice osobito pogoršale demografsku situaciju. „Ciljevi demografske obnove Hrvatske uvršteni su među prioritetne zadatke države, a njima se želi postići da u budućnosti bude više rođenih, manje iseljavanja i više povratka stanovništva te da stanovništvo bude ravnomjerno raspoređeno na cjelokupnom prostoru države“ (Milinković, 1996, 106). Prvi takav plan (Milinković, 1996, 107) predložila je Vlada Republike Hrvatske krajem 1995. godine, a Sabor Republike Hrvatske ga je usvojio 1996. godine pod nazivom *Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske*. Navedeni je program u centru svoga razmatranja imao svjesno i odgovorno roditeljstvo koje bi podupirala država raznim mjerama.

„Obiteljska se politika može djelomično identificirati s populacijskom politikom u području mjera jer je ona nadopuna socijalnoj politici u području obiteljske skrbi, poboljšanju materijalnog položaja depriviranih obitelji i pojedinaca“ (Milinković, 1996, 100). Tim se mjerama nastoji podići kvaliteta života obitelji koje imaju više djece, a nastoji se također potaknuti i osnivanje obitelji te rađanje većeg i željenog broja djece. Milinković (1996, 100) navodi kako se tim mjerama također nastoje umanjiti negativne posljedice ekonomskih, socijalnih i psiholoških ograničenja povećanoj rodnosti. „Obiteljska je politika javna politika kojom država, ali i društvo, djeluju na obiteljske resurse s ciljem poboljšanja položaja ugroženih obitelji s djecom“ (Puljiz, Zrinščak, 2002, 117-137). Ona utječe na strukturu obitelji i njezin društveni položaj, a populacijska je politika usmjerena na strukturu stanovništva. „Uspjeh populacijske politike ovisi o širem gospodarskom i socijalnom kontekstu, a obiteljska je politika samo jedan dio tog konteksta te zato djelomično utječe na demografska kretanja“ (Puljiz, Zrinščak, 2002, 117-137). Obiteljska politika obuhvaća razne aspekte obiteljskog života, uključujući roditeljstvo, brigu o djeci, ravnotežu između posla i obitelji te podršku starijim članovima obitelji. cilj obiteljske politike je stvoriti okruženje koje olakšava zdrav razvoj obitelji, promovira jednakost spolova, potiče rastuće obitelji te pruža podršku u raznim životnim

fazama. Obiteljska politika ovisi o kulturološkim, socijalnim i ekonomskim čimbenicima te varira od zemlje do zemlje.

2.2. Klasifikacija populacijskih politika

Tipologija populacijske politike ovisi o kriteriju prema kojemu se provodi podjela navedene politike. „Četiri su temeljna kriterija podjele populacijskih politika, a to su: karakteristike nositelja populacijske politike, brojčana preciziranost ciljeva populacijske politike, karakteristike smjera populacijske politike i karakteristike sadržaja populacijske politike“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 537).

Prema prvom kriteriju razlikujemo eksplicitnu i implicitnu populacijsku politiku. Eksplicitna populacijska politika se odnosi na mjere koje donosi država s ciljem djelovanja na ukupno kretanje stanovništva. „Implicitna populacijska politika podrazumijeva sustav posrednih mjera koje se provode u okviru posebnih politika s ciljem da utječu na ukupno kretanje stanovništva odnosno usmjere razvoj stanovništva u društveno poželjnom smjer“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 538). Prema drugom kriteriju razlikuju se kvantitativna i kvalitativna populacijska politika. Wertheimer-Baletić (1999, 538) navodi kako kvantitativna populacijska politika ima za cilj djelovanje na veličinu stope kretanja stanovništva, najčešće na stopu porasta/pada stanovništva, a kvalitativna populacijska politika ima za cilj jačanje stanovništva u biološkom smislu. U kvantitativnu populacijsku politiku mogu se svrstati ekspanzivna, restriktivna i redistributivna populacijska politika.

„Ekspanzivna populacijska politika odnosi se na porast stope kretanja stanovništva ili na njezino održanje na istoj razini, ako su se prethodno pojavili znaci njezina usporavanja“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 541). Ona se također dotiče napora države da potaknu rast stanovništva i to često kroz različite oblike poticaja ili podrške obiteljskom planiranju. Često je usmjerena na povećanje nataliteta zbog različitih ekonomskih, društvenih ili političkih ciljeva. Ona se može provesti kroz financijske poticaje, razne usluge i podrške, obrazovne kampanje, migracijsku politiku, ograničenjem prava na kontracepciju i pobačaj i sl.

„Restriktivna populacijska politika ima u cilju ograničiti porast stanovništva u određenoj zemlji što se često provodi u država kroz različite oblike regulacije, ograničenja i podrške obiteljskom planiranju“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 554). Važno je napomenuti da restriktivna populacijska politika također može imati različite efekte i posljedice. Dok neke države koriste ovakve politike kako bi se nosile s demografskim izazovima, kao što su prenapučenost ili ograničeni resursi, druge politike mogu izazvati socijalne probleme, kao što

su rodna neravnoteža ili starije stanovništvo bez adekvatne podrške. Također, vrijedno je napomenuti da politike koje prisiljavaju ili ograničavaju reproduktivna prava pojedinaca često izazivaju etička i ljudska prava pitanja, te mogu biti izvor kontroverzi i protivljenja.

„Redistributivna populacijska politika podrazumijeva sustav mjera i akcija koje se odnose na internu regionalnu preraspodjelu stanovništva sa svrhom da se promijene odnosi postojećih stopa nataliteta i prirodnog prirasta među pojedinim regijama kako bi se stvorila ravnoteža među navedenim regijama“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 576). Ona se može provesti kroz investicije u manje razvijene regije, socijalne usluge za ranjive skupine stanovništva, porezne politike, subvencije za osnovne potrebe, pružanje pristupa obrazovanju za one s nižim pristupima i sl.

2.3.Mjere i instrumenti provođenja populacijske i obiteljske politike

Posljednjih su nekoliko desetljeća glavne mjere obiteljske politike uvjetovane promjenama u društvu i u samoj obitelji, poput starenja populacije, zapošljavanje žena, promjena strukture obitelji i opadanje fertiliteta. Među tim mjerama nalaze se roditeljski dopusti, porezne olakšice, dječji doplat, zdravstvena zaštita djece, razne potpore obitelji, subvencija vrtića i jaslica i sl.

Neke od osnovnih mjera obiteljske politike su porodiljni, roditeljski dopust te dječji doplat. Plaćeni porodiljni dopust u Republiku Hrvatsku uveo se nakon Drugog svjetskog rata te se redovito nadopunjavao ili mijenjao. U današnje je vrijeme pravo na plaćeni porodiljni dopust uvjetovano iznosima porodnih naknada koje su također kroz povijest bile podložne promjenama. „Roditeljski dopust je dopust zaposlenog ili samozaposlenog roditelja ili njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu, na temelju rođenja ili posvojenja djeteta, radi pružanja njege i podizanja tog djeteta“ (Zakon o roditeljskim potporama. Narodne novine, br. 152/2022). „Korisnik roditeljskih potpora je djetetov roditelj ili njemu izjednačena osoba koji imaju priznat status osiguranika u obveznom zdravstvenom i mirovinskom osiguranju, koji ostvaruje drugi dohodak na koji su plaćeni doprinosi prema propisima o doprinosima za obvezna osiguranja te koji je s te osnove stekao status osiguranika u obveznom zdravstvenom osiguranju, poljoprivrednik koji u Republici Hrvatskoj obavlja djelatnost poljoprivrede i šumarstva kao jedino ili glavno zanimanje, koji u skladu s propisima o tržištu rada ima priznat status nezaposlene osobe, koji je korisnik mirovine, korisnik prava na profesionalnu rehabilitaciju ili korisnik prava na invalidsku mirovinu zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti odnosno zbog profesionalne nesposobnosti za rad prema propisima o mirovinskom osiguranju Republike Hrvatske“ (Zakon o roditeljskim potporama.

Narodne novine, br. 152/2022). Rodiljni dopust traje od 28 dana prije termina rođenja djeteta pa sve do šestog mjeseca djeteta, a roditeljski može trajati i do prve godine djeteta. „Tijekom korištenja roditeljnog dopusta korisnik ima pravo na naknadu plaće u iznosu od 100% od osnovice za naknadu plaće utvrđene prema propisima obveznog zdravstvenog osiguranja“ (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2023). „Naknada plaće tijekom roditeljskog dopusta u trajanju od prvih šest mjeseci odnosno osam mjeseci roditeljskog dopusta isplaćuje se u punom iznosu osnovice za naknadu plaće (100% od osnovice za naknadu plaće), ali ne može, za puno radno vrijeme iznositi više od 225,5% proračunske osnovice mjesečno“ (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2023).

Dječji doplatk je socijalna naknada koja se pruža roditeljima ili skrbnicima radi podrške u brizi za njihovu djecu. Ova vrsta doplatka ima različite svrhe i ciljeve, ali obično se usmjerava na poboljšanje životnih uvjeta djece i olakšavanje financijskog tereta koji roditelji imaju pružajući im financijsku podršku. Dječji doplatk obično dolazi u obliku mjesečne novčane naknade ili prava na porezne olakšice. U mnogim zemljama, iznos dječjeg doplatka varira ovisno o broju djece u obitelji, dobi djece, prihodima roditelja ili skrbnika te drugim faktorima. Cilj je osigurati da djeca imaju odgovarajuće uvjete za rast i razvoj te da roditelji imaju adekvatnu podršku u skrbi za njih. Dječji doplatk može igrati važnu ulogu u smanjenju siromaštva među obiteljima s djecom i pomaže osigurati da osnovne potrebe djece budu ispunjene. Svaka zemlja može imati svoj sustav dječjeg doplatka s vlastitim pravilima, uvjetima i iznosima. „Doplatk za djecu je novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena Zakonom radi potpore uzdržavanja i odgoja djece“ (Zakon o doplatku za djecu, Narodne novine, 100/2023). Pravo na doplatk prema Zakonu o doplatku za djecu (Zakon o doplatku za djecu, Narodne novine, 100/2023) mogu ostvariti roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha, baka, djed i osoba kojoj je dijete povjereno na čuvanje na temelju odluke nadležnog tijela. „U skladu s cenzusnim grupama određene su svote doplatka za djecu u 2023. godini, i to: ako ukupni dohodak po članu kućanstva korisnika mjesečno ne prelazi 72,09 eura, doplatk za djecu iznosi 39,73 eura, ako prelazi 72,10 eura, a ne prelazi 148,59 eura iznosi 33,11 eura, ako prelazi 148,60 eura, a ne prelazi 309,11 eura, iznosi 26,49 eura te ostale navedene svote“ (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023).

Puljiz i Zrinščak (Puljiz, Zrinščak, 2002, 117-137) razlikuju slijedeće instrumente obiteljske politike: novac (naknade i porezne olakšice), usluge i vrijeme namijenjeno za obavljanje obiteljskih funkcija (razni dopusti). S jedne strane navode (Puljiz, Zrinščak, 2002, 117-137) kako postoje novčana davanja koja su vezana uz kompenzaciju troškova djece, a ti

troškovi mogu biti vezani uz podizanje djece, odnosno direktni ili vezani uz situaciju kada se zbog djece izgubi zarada, odnosno oportunitetni. Visina dječjeg doplatka određuje se prema dohotku obitelji, dobi djeteta, školskom statusu, redosljedu rođenja, broju djece itd. S druge strane neke su vrste novčanih davanja obitelji vezane uz socijalnu pomoć, odnosno takva se novčana davanja daju uz prethodnu provjeru prihoda obitelji. ovakvu novčanu pomoć dobivaju obitelji siromašnijeg statusa. Usluge se dijele na dvije vrste i to na one koje su pretežno namijenjene djeci i na one koje su namijenjene starijim i nemoćnim osobama. Razni dopusti su namijenjeni poboljšanju kvalitete života obitelji, kao što je npr. roditeljni dopust koji pomaže majci da se prilagodi novonastaloj životnoj situaciji.

„S obzirom na to da pojedine europske zemlje na različite načine pravno definiraju odnos države prema obitelji mogu se razlikovati četiri pristupa. U prvom pristupu država pomaže obitelji iznimno u najtežim situacijama, odnosno njezina pomoć ili zaštita stupa na snagu tek kad su iscrpljene sve druge moguće opcije. U drugom su pristupu obveze odraslih osoba prema djeci definirane građanskim zakonikom te država može djelomično pomoći. U trećem pristupu država ne nameće obvezu uzajamnog uzdržavanja članovima obitelji, ali nisu ni precizno definirane obveze države prema starima ili osobama s invaliditetom. U četvrtom pristupu država preuzima odgovornost za ovisne članove obitelji“ (Puljiz, 1999, 21-33).

Kroz povijest su naslijeđeni kulturni i vrijednosni obrasci imali značajan utjecaj na oblikovanje različitih pristupa obiteljskoj politici, posebno u vezi s dinamikom među pojedincima, obitelji i državom. Različite države raznoliko definiraju internu odgovornost za uzdržavanje članova obitelji, te se također razlikuju u stupnju financijske podrške članovima obitelji. Ključan faktor u razgraničavanju tipova obiteljskih politika je državni pristup prema zapošljavanju žena. U prvoj skupini zemalja, zapošljavanje žena se obično suzbija, dok se u drugoj potiče i podržava. Treća skupina zemalja pristupa temi omogućavanja ženama izbora između domaćinstva i karijere kroz razne naknade i inicijative. Među europskim nacijama, također postoje značajne varijacije u vrstama podrške obiteljima. U nekim zemljama su razvijene sveobuhvatne i kvalitetne institucionalne mreže za djecu, pružajući oboma roditeljima mogućnost zapošljavanja. Nasuprot tome, druge zemlje se oslanjaju prvenstveno na novčane transfere za obitelji i djecu, ostavljajući aspekte podrške obitelji u drugom planu. Naposljetku, postoje i zemlje koje teže spojiti "ekonomske" i "ekološke" elemente podrške obiteljima.

„Za suvremenu populacijsku politiku relevantne su četiri grupe mjera. Prva grupa mjera obuhvaća obiteljske i dječje dodatke koji služe kao djelomična kompenzacija za troškove odgoja i školovanja djece te druge materijalne pogodnosti. Primjenjuju ih mnoge europske

zemlje, posebice Francuska, Belgija i Švedska. Ova mjera ima u isto vrijeme i demografske i socijalne posljedice. Drugu grupu mjera obuhvaćaju mjere u području fiskalne politike kao što su npr. porezne olakšice, posebni porezi za neženje, novčane naknade za veći broj djece itd. Treća se grupa mjera odnosi na mjere koje bi trebale olakšati funkciju materinstva zaposlenim ženama poput produljenja porodiljskog dopusta, povećanje broja dječjih ustanova, mogućnost da i otac koristi roditeljski dopust itd. Četvrta se grupa mjera odnosi na kontrolu rađanja“ (Wertheimer-Baletić, 1999, 580-582).

3.Strateški zakonodavni okvir i razvoj populacijske i obiteljske politike u Hrvatskoj

3.1.Nacionalni program demografskog razvitka Hrvatske 1997. godine

Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske (Vojnović, 1997, 12) je program koji ima u cilju na temelju činjenica i prikupljenih podataka definirati mjere koje bi osigurale veći broj rođenih, manje iseljavanja iz države, povratak iseljenog stanovništva te bolju raspoređenost stanovništva na prostoru Republike Hrvatske. „Za ostvarenje tog programa potrebne su mnoge gospodarske mjere, ali i novo i obnovljeno duhovno ozračje usmjereno na izvorne obiteljske vrijednosti“ (Vojnović, 1997, 12). Program (Vojnović, 1997, 12) je usmjeren na odgovorno roditeljstvo, na pozitivan pristup obitelji te zagovara stajalište kako bi država trebala raznim mjerama podupirati odgovorno roditeljstvo. „U izradi programa sudjelovali su stručnjaci i znanstvenici, ali i ljudi koji i unatoč teškoćama prošlih vremena, svojim primjerima potvrđuju da je demografski preporod moguć. Korištena su i iskustva zemalja (od Francuske do Švedske) koje su bile u sličnoj situaciji, a gdje su se mjere dokazale djelotvornima“ (vojnović, 1997, 13).

Hrvatska je u posljednjih 100 godina populacijskim razvojem zaostajala za cijelim svijetom, posebice Europom. Dugotrajno iseljavanje u europske i prekomorske zemlje, čiji su uzroci bili raznoliki poput bolesti vinove loze, Vinska klauzula, siromaštvo, ratovi, Domovinski rat, često mijenjanje vlasti, utjecalo je na sveobuhvatnu demografsku sliku stanovništva Hrvatske. S obzirom na to da se, posebice u zadnjim desetljećima, najčešće odseljavalo mlađe stanovništvo, Hrvatska se suočila s ubrzanim starenjem stanovništva. Neravnomjieran raspored stanovništva na području Hrvatske navodi (Vojnović, 1997, 20) se kao još jedan problem sa kojim se Hrvatska susrela u 90.-im godinama. Ubrzani razvoj gradova doprinio je odlasku stanovništva iz sela, manjih mjesta i sl. što je rezultiralo neravnomjernim rasporedom kroz cijelu državu.

„Dugotrajan opadajući natalitet doveo je do toga da je prirodni prirast početkom 90.-ih postao negativan (više umrlih nego rođenih). U dugotrajnoj i neprekidnoj migraciji Hrvatska je zabilježila osjetni gubitak pučanstva. Visok je stupanj ostarjelosti hrvatskoga pučanstva. Izrazita je urbano ruralna podvojenost. Demografski razvoj je prostorno različit. Rat je dodatno ubrzao i uvećao demografske lomove“ (Vojnović, 1997, 27).

U programu se (Vojnović, 1997, 31-33), kako bi se spriječilo daljnje iseljavanje, predlažu mjere koje bi trebalo provesti. „Kako bi se spriječilo daljnje iseljavanje trebalo bi: ojačati ulogu dijaspore u povezivanju Republike Hrvatske s međunarodnim tržištem, uspostaviti državno tijelo za useljeništvo, ukloniti smetnje koje utječu na povratak iseljenika, informirati hrvatsko iseljeništvo o što konkretnijim mogućnostima sudjelovanja u gospodarskom i društveno – političkom životu te poticati rad iseljeničkih organizacija“ (Vojnović, 1997, 33).

U programu (Vojnović, 1997, 43-47) se također predlažu poticajne mjere populacijske politike. Demografska slika neke države općenito ovisi o općem razvoju i napretku te djelotvornoj provedbi mjera koje su predložene upravo s ciljem poboljšanja postojeće situacije. Mjere koje program (Vojnović, 1997, 43-47) predlaže su: dječji i obiteljski doplati (proizlazi iz državnog proračuna), podrška u kupovini nekretnina, sustav poreznih olakšica, dodjela jednokratnog iznosa za svako novorođenče, financijska potpora za osnovnoškolsko obrazovanje, pružanje socijalno-zdravstvene zaštite, plaćeni porodiljni i roditeljski dopust, beneficirani mirovinski staž te dodatne potpore pri skrbi djece.

3.2. Nacionalna obiteljska politika Republike Hrvatske 2003. godine

Nacionalna obiteljska politika Republike Hrvatske se, prema dokumentu (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2002, 26-28) od 1990. godine do 2000. godine razvijala kroz tri razdoblja. „Od 1990. do 1995. godine je obiteljska politika bila u sjeni ratnih političkih, ekonomskih i socijalnih prilika. U tom prvom razdoblju su se i dalje primjenjivali osnovni instrumenti obiteljske politike naslijeđene iz socijalističkog razdoblja. U drugom razdoblju, odnosno od 1996. godine do 2000. godine formulirala se nova i prilagođena obiteljska politika. U tom su razdoblju usvojeni slijedeći dokumenti za obiteljsku politiku: Zakon o radu (1995. godine), Nacionalni program demografskog razvitka (1996. godine), Obiteljski zakon (1998. godine) i Zakon o dječjim doplaccima (1999. godine). U trećem razdoblju, odnosno od 2000. godine Vlada provodi reformu sustava socijalne sigurnosti te je učinjena značajna revizija socijalnih prava“ (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2002, 26-28).

Nacionalna obiteljska politika Republike Hrvatske je dokument u kojem Vlada Republike Hrvatske skrb za mlade i obitelj određuje kao predmet posebne pozornosti prvenstveno radi njihove zaštite. „U Republici Hrvatskoj je, tijekom socijalističkog razdoblja, fokus obiteljske politike bio usmjeren na podršku obiteljima građana zaposlenih u javnom sektoru. Postupno su uvedeni dodaci za djecu, roditeljski dopusti, dječji vrtići i jaslice kako bi se pružila podrška ovim obiteljima. S druge strane, obitelji poljoprivrednika i privatnih poslodavaca nisu bile prioritet u okviru obiteljske politike. Ovakav pristup obiteljske politike odražavao je ideološku orijentaciju prema razvoju socijalizma, gdje je društveni sektor i sama država bili ključni“ (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2002, 26-28). Privatni sektor je bio manje naglašen jer se smatrao ostavštinom klasnog društva koju je trebalo prevladati. Razvoj hrvatske obiteljske politike zbivao se u razdoblju od 1990. do 2001. godine.

Kvalitativni ciljevi dokumenta mogu se fokusirati na postizanje pozitivnih promjena u obiteljskim dinamikama, društvenim odnosima, i kvaliteti života obitelji. Neki kvalitativni ciljevi obiteljske politike koji se navode u nacionalnoj obiteljskoj politici (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2002, 42-52) su: promicanje obiteljskog zajedništva, pružanje podrške roditeljima, podrška ranjivim skupinama, podrška mentalnom zdravlju obitelji, prevencija nasilja unutar obitelji, razvoj obiteljskog kapitala kroz podršku obiteljima u izgradnji pozitivnih resursa, itd.

Kvantitativni ciljevi dokumenta mogu se usmjeriti na mjerljive parametre i brojke koje se odnose na demografske, ekonomske i socijalne aspekte podrške obiteljima. Neki kvantitativni ciljevi obiteljske politike, koji se navode u nacionalnoj obiteljskoj politici (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2002, 42-52), su: povećanje stope nataliteta, povećanje stope upisa u predškolske ustanove, povećanje stope korištenja roditeljskog dopusta, smanjenje stope siromaštva u obiteljima, povećanje stope žena na tržištu rada, povećanje stope obiteljskih mirovina, smanjenje stope nasilja unutar obitelji, povećanje stope obiteljskih poduzetništva, itd.

3.3. Nacionalna populacijska politika Hrvatske 2006. godine

Nacionalna populacijska politika Hrvatske 2006. godine je dokument koji je 24. studenoga 2006. godine, na sjednici, donio Hrvatski sabor. Kvalitativni ciljevi dokumenta odnose se na opisne ili kvalitativne aspekte koji se žele postići ili ostvariti putem tog dokumenta. Ovi ciljevi se često fokusiraju na promjene u percepcijama, stavovima, svijesti ili ponašanju ljudi, te obično nisu mjerljivi u kvantitativnom smislu kao što su brojke ili postoci. Umjesto toga, oni se temelje na kvalitativnim informacijama, kao što su opažanja, iskustva ili

interpretacije. Kvalitativni ciljevi nacionalne populacijske politike u Hrvatskoj mogu se fokusirati na različite aspekte društva, demografije i reproduktivnog zdravlja kako bi se postigao željeni utjecaj na svijest, ponašanje i kvalitetu života stanovništva.

Prema dokumentu (Nacionalna populacijska politika, Narodne novine, br. 132, 2006), neki od izabranih kvalitativnih ciljeva su: smanjiti neuravnoteženost u razvoju pojedinih područja i osigurati dostupnost obrazovanja, stvoriti pretpostavke za rješavanje stambene problematike, posebice mladih i obitelji s djecom, osigurati kvalitativne promjene u financijskoj organizaciji života obitelji, omogućiti dostupnost usluga svim obiteljima u jednakoj mjeri, osigurati bolju usklađenost obiteljskog i poslovnog života, podići kvalitetu institucionalne i izvaninstitucionalne skrbi za djecu, itd. Kvalitativni ciljevi dokumenta su i: povećanje svijesti među mladim ljudima o važnosti reproduktivnog zdravlja, promocija koncepta ravnopravnog roditeljstva, podrška obitelji, promicanje ravnopravnosti spolova i ostalo.

Kvantitativni ciljevi dokumenta su mjerljivi ciljevi koji se temelje na brojkama, postocima ili drugim kvantitativnim mjerama. Ovi ciljevi pomažu vladi ili relevantnim agencijama da prate napredak i uspješnost implementacije populacijske politike. Kvantitativni ciljevi su ključni alat za postizanje uspješnih populacijskih politika i za stvaranje društva koje je uravnoteženo, održivo i odgovara potrebama svojih građana. Imaju ključnu ulogu u planiranju, implementaciji i evaluaciji politika koje se odnose na stanovništvo. Oni omogućuju precizno mjerenje postignuća i usporedbu stvarnih rezultata s ciljevima.

Prema dokumentu (Nacionalna populacijska politika, Narodne novine, br. 132, 2006), neki od izabranih kvantitativnih ciljeva dokumenta su: smanjiti smrtnost novorođenčadi, dojenčadi i djece, povećati kvalitetu zdravstvene skrbi za majke i djecu, povećanje stope nataliteta, povećanje stope sudjelovanja žena na tržištu rada, smanjenje stope starenja stanovništva, povećanje stope korištenja modernih metoda kontracepcije, povećanje stope sudjelovanja u obrazovanju, smanjenje stope smrtnosti uslijed spolno prenosivih bolesti, povećanje stope zaposlenosti starijih osoba, smanjenje stopa adolescentnih trudnoća, povećanje stope sudjelovanja u volonterskim aktivnostima itd. Ovi su navedeni primjeri samo nekoliko mogućih kvantitativnih ciljeva populacijske politike. Važno je odabrati ciljeve koji su relevantni za specifične potrebe i izazove Hrvatske te koji će omogućiti praćenje napretka i evaluaciju učinkovitosti politike.

4. Demografski značaj i učinak mjera populacijske i obiteljske politike u Hrvatskoj

4.1. Primjeri provođenja demografskih mjera na regionalnoj razini

„Središnji državni ured za demografiju i mlade prikuplja podatke o demografskim mjerama jedinica lokalne i regionalne samouprave“ (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 1). Prema aktualnim podacima (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 5), u 2023. godini, povećao se broj jedinica lokalne i regionalne samouprave koje isplaćuju novčane potpore. U 2023. godini, prema Središnjem državnom uredu za demografiju i mlade (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 5) svi gradovi osiguravaju novčanu potporu za rođenje djeteta, a čak 12 županija ih ne isplaćuje.

„U visinama potpore prevladavaju jedinice lokalne samouprave iz primorskih županija, a posebno nakon trećeg djeteta kada svih prvih deset jedinica dolaze s otoka, obale ili priobalja. Za prvo dijete u gradovima najviše izdvaja grad Otočac s 1.990 €, a općina Sali s 7.963 € je prvak među općinama. Za drugo dijete najviše izdvaja grad Imotski s 2.654 €, a kod općina se ponavlja općina Sali s 7.963 €. Za treće dijete među gradovima najviše izdvaja Starigrad s 9.290 €, a među općinama od općine Sali, vodstvo preuzima općina Lovreć s istim iznosom od 9.290 € kao i grad Starigrad. Za četvrto i peto dijete grad Starigrad nastavlja osiguravati prvo mjesto s već spomenutim iznosom od 9.290 €. Kod općina, općina Vir preuzima vodstvo s 12.471 € za četvrto dijete i najviših 25.482 € za peto i svako sljedeće dijete. Valja napomenuti da se spomenuti visoki iznosi potpora ne isplaćuju jednokratno već najčešće kroz ravnomjerne obroke kroz pet ili više godina“ (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 8).

„U Hrvatskoj je 1970. donesen prvi službeni Program odgojno-obrazovnog rada u dječjim vrtićima, a 1997. prvi Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi“ (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 11). Neke jedinice lokalne samouprave, kako navodi dokument (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 14) imaju besplatne dječje vrtiće, u nekima se iznos cijene smanjuje ovisno o broju djece, a u nekima su usluge vrtića za treće dijete besplatne. Dokument (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 16) također navodi kako je usluga dječjeg vrtića najskuplja na području Krapinsko-zagorske županije, a najniže na području Virovitičko-podravske županije. „Grad Zagreb je izdvojen s popisa jer nije moguće napraviti prosječnu cijenu roditeljskog udjela obzirom da je jedan od rijetkih primjer jedinica lokalne i regionalne samouprave koja istovremeno daje popuste na uslugu dječjih vrtića na temelju prihodovnog cenzusa, kao i popuste prema redu rođenja djeteta

(drugo, treće i svako sljedeće) Za drugo dijete iste obitelji u redovitom programu roditelji plaćaju 25 % manju cijenu dječjeg vrtića. Treće i svako daljnje dijete iste obitelji u redovitom programu - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa“ (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 16). U 2023. godini, prema analizi Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 25), 116 gradova i 370 općina sufinancira nabavu radnih bilježnica i radnih materijala u osnovnim školama. U pogledu stipendija, navodi se (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 27) kako 96% gradova, 79% općina i 76% županija dodjeljuje studentske stipendije.

„U 2023. godini bilježi se manji broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje sufinanciraju troškove u području zdravstva. Troškove u području zdravstva u 2023. godini sufinancira 57% gradova, 39 % općina i isti broj županija. U gradovima i općinama se često radi o sufinanciranju dodatnih timova hitne pomoći, rada ordinacija, ljekarni, specijalista i dr., dok županije financiraju zdravstvene programe, djelatnost domova zdravlja i slično. Ostali troškovi uključuju financiranje preventivnih pregleda, laboratorijskih pretraga, sufinanciranje ortopedskih pomagala, lijekova, terapija za djecu, medicinski potpomognute oplodnje, prijevoza i stanarine medicinskog osoblja“ (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2023, 30).

Na temelju analiza koje provodi Središnji državni ured za demografiju i mlade može se uočiti kako lokalne jedinice svake godine donose promjene u svoje zajednice kojima nastoje poboljšati svakodnevni život svojih stanovnika. Osmišljavaju se novi programi, povećavaju novčane potpore te se radi na poboljšanju kvalitete života.

4.2.Primjeri provođenja demografskih mjera na regionalnoj razini – Grad Zagreb

Demografski izazov predstavlja ključni aspekt razvoja Grada Zagreba i Republike Hrvatske. S obzirom na povjerenje stručnjaka, znanstvenika i angažirane javnosti, donesene su značajne odluke u Zagrebu koje su usmjerene prema revitalizaciji populacije Zagreba i, posljedično, cijele Hrvatske. „Uspostavom Ureda za demografiju unutar gradskog upravnog aparata postavljen je presedan jer se demografska problematika po prvi puta tretira s jednakom važnošću kao i ekonomska, obrazovna, znanstvena, kulturna ili prostorno-planska pitanja. Kombinacijom različitih mjera poticajne populacijske politike i definiranjem smjernica za budući razvojni plan i sveobuhvatnu strategiju, stvoreni su temelji za novi pristup demografskoj obnovi. Na ovaj je način demografski izazov formalno integriran u lokalni upravljački sustav, uzimajući u obzir njegov utjecaj na sve segmente hrvatskog društva i gospodarstva“ (Službene stranice Grada Zagreba, Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu, 1).

Neke od mjera (Službene stranice Grada Zagreba, Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu, 1-2) demografske politike u Gradu Zagrebu su: novčana pomoć za roditelja odgojitelja koja se primjenjuje od 2016. godine, novčana pomoć za opremu novorođenog djeteta, sufinanciranje vrtića, besplatni udžbenici za sve osnovnoškolce i srednjoškolce u Gradu Zagrebu, različiti oblici stipendiranja, besplatan javni prijevoz za određenu skupinu učenika i studenata i sl.

„Grad Zagreb pomaže djecu, obitelji i mlade i na druge načine kojima pokušava povećati standard življenja u velikom urbanom središtu“ (Službene stranice Grada Zagreba, Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu, 2). Osnovan je Plavi ured (Službene stranice Grada Zagreba, Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu, 2), odnosno poduzetnički centar Grada Zagreba u svrhu razvoja gospodarstva, inovativnih tehnologija i novog zapošljavanja te kao potporna institucija za sve poduzetnike. „Održane su razne edukacije koje su iz područja marketinga, financija te svih ostalih područja bitnih za uspješno poslovanje. Grad Zagreb dijeli stipendije za učenike i studente slabijeg socijalnog statusa te učenike i studente s invaliditetom“ (Službene stranice Grada Zagreba, Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu, 1-8). Grad Zagreb također financijski podupire razne preventivne i javno-zdravstvene aktivnosti u svrhu sprječavanja i liječenja raznih bolesti. Već dugi niz godina proračun Grada Zagreba podržava različite programe i inicijative namijenjene djeci i mladima, prilagođavajući se njihovim interesima i sklonostima. Svi ponuđeni sadržaji su besplatni za korisnike i imaju u cilju poticati obrazovanje, kulturu i rekreaciju. Organizirano provođenje slobodnog vremena pokazalo se kao iznimno učinkovita metoda prevencije nepoželjnog ponašanja među djecom i mladima, te uključuje suradnju obitelji, škole, lokalne zajednice, sportskih klubova, organizacija koje se bave tehničkom kulturom, umjetnošću, vjerom, nevladinim sektorom i drugima.

4.3.Mjera „roditelj odgojitelj“

Mjera „roditelj odgojitelj“ socijalna je mjera koja se primjenjuje u nekim zemljama, uključujući Hrvatsku. Ova mjera omogućuje roditeljima da ostvare pravo na naknadu i osiguraju skrb i brigu o svojoj djeci kod kuće, umjesto da koriste usluge vrtića ili jaslica. Bitna karakteristika ove mjere je da omogućuje roditeljima (obično majkama, ali ponekad i očevima) da ostanu kod kuće i brinu se o svojoj djeci tijekom najranijih godina djetetova života, često do šest ili sedam godina starosti djeteta. Tijekom tog razdoblja, roditelj odgojitelj ima pravo na naknadu koja ima svrhu da olakša financijski teret vezan uz odustajanje od posla i posvećivanje brizi za djecu. Ova mjera ima prednosti poput omogućavanja roditeljima da više vremena provode s djecom tijekom njihovog rasta i razvoja. Također može doprinijeti podršci ranom

razvoju djeteta i jačanju veza unutar obitelji. Međutim, postoji i niz izazova i rasprava vezanih uz ovu mjeru, uključujući financijske implikacije za državu i roditelje, te utjecaj na žensku radnu snagu. Vrijedno je napomenuti da se mjere roditelj odgojitelj mogu značajno razlikovati od zemlje do zemlje, uključujući uvjete, trajanje, iznos naknade i druge detalje.

„Navedenu je mjeru 31. kolovoza 2016. godine donijela gradska skupština Grada Zagreba te su se njom uredili uvjeti, način i postupak ostvarivanja novčane pomoći za majku koja je odgojiteljica, ali i osobu izjednačenu s majkom odgojiteljicom. Prema odluci, ženama koje su rodile, posvojile, skrbe ili im je povjereno na čuvanje i odgoj najmanje troje djece u zajedničkom kućanstvu, pri čemu najmlađe dijete još nije počelo osnovnoškolski program, te koje ispunjavaju druge uvjete utvrđene odlukom, omogućeno je da dobiju novčanu pomoć. Visina te pomoći određuje se prema prosječnom iznosu mjesečne neto plaće u Republici Hrvatskoj, prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku, prije isplate novčane pomoći. Ista godina je donijela izmjene i dopune ove odluke kojima se zamjenjuje izraz "majka odgojiteljica" iz prethodne odluke s izrazom "roditelj odgojitelj", omogućujući tako muškarcima da također budu korisnici ove mjere. Prema službenim stranicama Grada Zagreba, broj korisnika se od 2016. do 2021. godine smanjivao te je tako 2021. bilo 673 korisnika navedene mjere“ (Službene stranice Grada Zagreba, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj).

„Analiza detaljnijih podataka koje je Ured za demografiju Grada Zagreba prikupio u listopadu 2021. godine o sadašnjim korisnicima pokazuje da 47% korisnika mjere nema djecu rođenu nakon 2015. godine. Iste informacije ukazuju da je među korisnicima mjere u periodu od 2016. do 2020. rođeno ukupno 4090 djece. Za usporedbu, tijekom istog razdoblja od 2016. do 2020., u gradu Zagrebu je ukupno rođeno 7649 treće i svako sljedeće dijete. Ovaj podatak otkriva da 53% roditelja s troje ili više djece ne koristi navedenu mjeru“ (Službene stranice Grada Zagreba, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj). Unatoč tome što su podaci za grad Zagreb na kratkoročnoj osnovi ukazivali na povećanje broja rođenih trećerodenih i svakog sljedećeg djeteta, trend rađanja trećeg i svakog sljedećeg djeteta ukazuje na stagnaciju.

S obzirom na to, broj novorođene djece s prebivalištem u gradu Zagrebu tijekom istog razdoblja pokazuje pad, osim izuzetka 2018. godine kada je zabilježen porast. „Na primjer, tijekom 2020. godine ukupno je rođeno 7865 djece, što je 264 manje nego u 2016. godini, kada je mjera bila uvedena. Ova dinamika sugerira da porast stanovništva u Zagrebu, iako općenito u uzlaznom trendu, nije posljedica prirodnog prirasta već prvenstveno migracija unutar

Hrvatske“ (Službene stranice Grada Zagreba, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj).

Iz ranije spomenutih podataka može se zaključiti da bi mjera mogla imati prividno pozitivan učinak na povećanje broja trećerođenih i svakog narednog djeteta u gradu Zagrebu na kratke staze. „Međutim, istodobno se ne čini da je pridonijela ukupnom povećanju broja novorođene djece, što se ogleda u nižem broju djece rođene i tijekom 2019. i 2020. u usporedbi s godinom 2016“ (Službene stranice Grada Zagreba, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj).

Za dublju analizu društvenih utjecaja mjere roditelj odgojitelj, potrebno je prikupiti podatke o zaposlenju supružnika ili partnera, ukupnom dohotku, potrošnji (posebno zaduženosti putem kredita) i stanju stambenog zbrinjavanja kućanstva tijekom više vremenskih točaka - prije i nakon uvođenja mjere, sve do najnovijeg trenutka. Osim toga, važni su i pouzdani (opsežni) podaci o eventualnoj prethodnoj zaposlenosti i ukupnom radnom stažu korisnika. Također, bitni su i podaci o razini obrazovanja, datumu završetka najvišeg stupnja obrazovanja te informacije o posljednjoj neto plaći i eventualnim socijalnim transferima i dodacima za djecu prije nego što su postali korisnici ove mjere. „Istraživanja su dokumentirala negativan utjecaj takve mjere na angažman žena na tržištu rada, posebice u vezi s njihovim ponovnim integriranjem na to tržište, budućim primanjima i, na koncu, visinom njihovih mirovina. Ta mjera se također povezuje s rastućim društvenim polarizacijama, budući da ju prvenstveno ostvaruju žene, osobito one koje su slabije povezane s tržištem rada, koje imaju niža primanja, manju razinu obrazovanja i migracijsku pozadinu, čime se postiže nejednakost u početnim mogućnostima djece“ (Službene stranice Grada Zagreba, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj).

U gradu Zagrebu, primjena ove mjere rezultirala je smanjenjem sudjelovanja na tržištu rada, posebno kod žena. Raspoloživi podaci na službenim stranicama Grada Zagreba, u dokumentu *Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj* (Službene stranice Grada Zagreb, Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj), za razdoblje od 2016. do 2021. pokazuju da je 44% korisnika najviše bilo zaposleno u trgovini (34%), prerađivačkoj industriji (14%) te u sektoru smještaja, pripreme hrane i usluživanja hrane (9%), s obzirom na zaposlenost i duljinu radnog staža. Navedeni podaci ukazuju na zaključak da je barem kod određenog broja korisnika motivacija za ulazak u mjeru bila niska razina osobnih prihoda i nepovoljni radni uvjeti u sektorima gdje većinu radne snage čine žene. Također, mogućnost dugotrajnog korištenja ove mjere (do 15. godine života najmlađeg djeteta) omogućava sigurnost konstantnih

prihoda tijekom trajanja ove mjere, koji često premašuju prijašnje prihode s prethodnih, često manje stabilnih radnih pozicija. Time je mjera poprimila elemente društvene mjere što nije bila njezina svrha i nije bila tako opisana.

Zaključak

Populacijska i obiteljska politika predstavljaju ključne komponente društvenih strategija koje oblikuju način života i dinamiku obitelji u Republici Hrvatskoj. Kroz provedenu analizu, istražili su se različiti aspekti navedenih politika s ciljem boljeg razumijevanja njihove uloge, povijesti i stvarnog utjecaja na društvo. Proučavajući teorijska određenja i razlikovanje populacijske i obiteljske politike, stvorila se čvrsta osnova za daljnje razmatranje. Analizirajući klasifikaciju populacijskih politika i njihove mjere i instrumente, dobio se uvid u raznolikost ovih politika i mehanizme njihove primjene.

Povijesni razvoj populacijske i obiteljske politike u Republici Hrvatskoj, posebno kroz Nacionalnu obiteljsku politiku iz 2003. i Nacionalnu populacijsku politiku iz 2006. godine, ilustrirao je kako su se ove politike oblikovale kroz vremenske periode i kako su se prilagodile promjenama u društvu.

Analizom konkretnih primjera mjera populacijske i obiteljske politike na regionalnoj razini, uključujući primjere iz Grada Zagreba, te pregledom napora usmjerenih prema revitalizaciji demografske slike na lokalnoj razini, stekao se uvid u načine na koje se ove politike provode i njihov utjecaj na različite dijelove zemlje.

Pregledom dosadašnjih istraživanja naglašava se važnost populacijske i obiteljske politike u oblikovanju društva i obiteljskog života u Republici Hrvatskoj. Razumijevanje ovih politika, njihova kontinuirana evaluacija i prilagodba društvenim promjenama ključni su za osiguravanje bolje budućnosti za građane i daljnji razvoj Republike Hrvatske.

Sažetak

Ovaj završni rad analizira populacijsku i obiteljsku politiku u Republici Hrvatskoj, istražujući njihove teorijske osnove, praktičnu primjenu i povijesni razvoj. Istaknula se važnost tih politika u oblikovanju društvenih dinamika i obiteljskog života, istražujući klasifikaciju populacijskih politika i mjere koje ih čine. Proučavao se razvoj tih politika kroz vremenske periode, uključujući Nacionalnu obiteljsku politiku iz 2003. i Nacionalnu populacijsku politiku iz 2006. godine, kako bi se razumjela njihova evolucija u skladu s društvenim promjenama. Također analizirali su se primjeri primjene populacijske i obiteljske politike na regionalnoj i lokalnoj razini, posebno u Gradu Zagrebu, te istražile konkretne mjere poput "roditelj odgojitelj" i njihov doprinos obiteljskom životu i demografskim trendovima. Kroz ovaj se rad, pokušala potvrditi važnost razumijevanja i kontinuirane evaluacije ovih politika za bolju budućnost Republike Hrvatske i njenih građana.

Ključne riječi: demografska revitalizacija, obiteljska politika, populacijska politika

Popis literature

1. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, *Nacionalna obiteljska politika (nacrt prijedloga)*, 2002.g., Zagreb (Pristupljeno: 25. kolovoza 2023.g., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/5.%20-%201.pdf>)
2. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Dohodovni cenzus i svote doplatka za djecu za 2023.g.*, 2023.g., Zagreb (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g., <https://www.mirovinsko.hr/hr/dohodovni-cenzus-i-svote-doplatka-za-djecu-za-2023/272>)
3. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, *Rodiljne i roditeljske potpore*, 2023.g., Zagreb (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g., <https://hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore>)
4. Milinković, D., *Populacijska politika*, Studijski centar socijalnog rada, 1996.g., Zagreb (Pristupljeno: 18. kolovoza 2023.g., <https://hrcak.srce.hr/file/291886>)
5. Narodne novine, br. 132, *Nacionalna populacijska politika*, 2006.g. (Pristupljeno: 20. kolovoza 2023.g., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_132_2957.html)
6. Narodne novine, br. 100, *Zakon o doplatku za djecu*, 2023.g. (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g., <https://zakon.hr/z/475/Zakon-o-doplatku-za-djecu>)
7. Narodne novine, br. 152, *Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama*, 2022.g. (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g., <https://zakon.hr/z/214/Zakon-o-rodiljnim-i-roditeljskim-potporama>)
8. Puljiz, V., *Profili obiteljske politike*, Studijski centar socijalnog rada, 1999.g., Zagreb (Pristupljeno: 19. kolovoza 2023.g., <https://hrcak.srce.hr/file/47223>)
9. Puljiz, V., Zrinščak, S., *Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu*, Studijski centar socijalnog rada, 2002g., Zagreb (Pristupljeno 19. kolovoza 2023.g., <https://hrcak.srce.hr/file/47504>)
10. Službene stranice Grada Zagreba, *Mjere demografske politike u Gradu Zagrebu* (Pristupljeno:28. kolovoza 2023.g., <https://www.zagreb.hr/userdocsimages/demografija/Poticajne%20mjere.pdf>)
11. Službene stranice Grada Zagreba, *Podloga za javnu raspravu – mjera roditelj odgojitelj*, (Pristupljeno 31. kolovoza 2023.g., https://www.zagreb.hr/userdocsimages/demografija/Podloga%20za%20javnu%20raspravu_mjera%20roditelj%20odgojitelj_5%2011%202021.pdf)

12. Središnji državni ured za demografiju i mlade, *Demografske mjere jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u 2023. godini – Analiza stanja*, 2023.g., Zagreb (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g., [https://demografijaimladi.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%202/Analiza%20stanja%20-%20Demografske%20mjere%20jedinica%20lokalne%20i%20podru%C4%8Dne%20\(regionalne\)%20samouprave%20u%202023.%20godini.pdf](https://demografijaimladi.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%202/Analiza%20stanja%20-%20Demografske%20mjere%20jedinica%20lokalne%20i%20podru%C4%8Dne%20(regionalne)%20samouprave%20u%202023.%20godini.pdf))
13. Vojnović, F., *Nacionalni program demografskog razvitka*, Ministarstvo razvitka i obnove, 1997.g., Zagreb (Pristupljeno: 04. rujna 2023.g.)
14. Wertheimer-Baletić, A., *Stanovništvo i razvoj*, 1999.g., Zagreb, MATO d.o.o. (Pristupljeno 19. kolovoza 2023.g.)